

Justitieombudsmannen
Kerstin André**Anmälan mot A-skolan i Kumla kommun angående mottagande av en elev i grundskolan efter framställning av endast den ene av barnets vårdnadshavare och utan att efterhöra den andre vårdnadshavarens inställning, m.m.**

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA klagomål mot A-skolan i Kumla kommun /.../.

Av anmälan och därtill fogade handlingar framgick bl.a. följande. I en dom den 27 juli 1999 förordnade Hallsbergs tingsrätt att AA och BB skulle ha gemensam vårdnad om dottern CC, född 1990. Enligt domen skulle CC bo tillsammans med sin far, AA, och BB ha rätt till umgänge med CC på i domen närmare angivet sätt. Inför höstterminen 2000 bytte CC skola från B-skolan i Hallsbergs kommun till A-skolan i Kumla kommun. A-skolan tog emot CC efter framställning av BB. Skolan efterfrågade aldrig AA:s inställning, trots att han och barnets mor hade gemensam vårdnad om CC.

I anmälan till JO ifrågasatte AA bl.a. om A-skolans agerande var korrekt.

/.../

Utredning

Upplysningar per telefon inhämtades från rektor DD vid barn- och utbildningsförvaltningen i Kumla kommun.

Barn- och utbildningsnämnden i Kumla kommun anmodades därefter att inkomma med utredning och yttrande såvitt avsåg det som AA hade anfört om mottagande av hans dotter CC i grundskolan utan medgivande från AA. I ett remissvar anförde nämnden följande.

Barn- och utbildningsnämnden i Kumla har beretts tillfälle att yttra sig över skrivelse från AA angående mottagande av CC i kommunens grundskola utan medgivande av honom i egenskap av vårdnadshavare.

Som framgår av skriftligt svar till AA från rektor DD vid A-skolan i Kumla kommun, kontaktades DD av CC:s mamma, M.R., redan på vårterminen 2000 angående överflyttning till A-skolan. Eftersom mamman uppgav att hon hade delad vårdnad om flickan och att flickan skulle flytta till henne i Kumla från sin far i

Hallsberg, förutsatte vi att föräldrarna var överens om överflyttningen. Planering för skolstart gjordes och CC började på A-skolan 21 augusti 2000. CC är sedan 19 september 2000 folkbokförd i Kumla kommun.

Någon utredning eller dokumentation i samband med skolbytet finns inte eftersom bytet av skola och flytten från pappan till mamman bedömdes som "rutinärende".

Vi har från Kumla kommun primärt sett till att CC beretts tillfälle att fullgöra sin skolplikt/erhålla sin rätt till utbildning (skollagen 3 kap.) efter vårdnadshavarens önskemål (skollagen 4 kap. §§ 8 och 8a).

AA yttrade sig över remissvaret.

Kompletterande upplysningar har inhämtats från Örebro tingsrätt.

Bedömning

Grundläggande bestämmelser om vårdnadshavarens ansvar finns i 6 kap. 2 § andra stycket föräldrabalken. Närmare regler om vårdnadens utövande finns i 6 kap. 11-13 §§ samma balk. Barnets vårdnadshavare har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Om barnet har två vårdnadshavare skall de enligt 6 kap. 13 § föräldrabalken tillsammans utöva bestämmanderätten. Det krävs alltså normalt gemensamma beslut i frågor som rör vårdnaden. Bestämmanderätten utövas dock av den ena vårdnadshavaren ensam när den andra till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak är förhindrad att ta del i beslut rörande vårdnaden och beslutet inte kan skjutas upp utan olägenhet. Beslut som är av ingripande betydelse för barnets framtid får dock inte fattas av den ena vårdnadshavaren ensam, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver det.

Bestämmelsen i 6 kap. 13 § föräldrabalken skall inte tolkas så att båda föräldrarna, även om ingen direkt är förhindrad, skall behöva delta i alla vardagliga avgöranden. Om föräldrarna inte sammanbor måste med nödvändighet den förälder som har barnet hos sig fatta de flesta beslut som rör den dagliga omsorgen. I förarbetena till lagstiftningen uttalades att till den dagliga omsorgen hör frågor om bl.a. barnets mat, kläder, sovtider och hur barnet skall tillbringa sin fritid. Däremot undantogs beslut av mer ingripande betydelse för barnets framtid, t.ex. frågor som rör barnets skolgång och bosättning (prop. 1975/76:170 s. 178).

Någon förändring såvitt avser kravet på gemensamma beslut i frågor som rör barnets skolgång och bosättning har inte skett. Enligt gällande rätt krävs alltså att vårdnadshavarna är överens om att deras barn skall byta skola. Om vårdnadshavarna inte kan enas i en sådan fråga, kan detta ytterst leda till att den gemensamma vårdnaden måste upplösas.

Enligt 4 kap. 5 § skollagen (1985:1100) skall hemkommunen sörja för att utbildning kommer till stånd för var och en som enligt lagen har rätt att gå i grundskolan. Varje kommun är vidare, enligt 4 kap. 6 § skollagen, skyldig att vid utformningen av sin grundskoleverksamhet beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt. Vid fördelningen av elever på olika skolor skall kommunen beakta vårdnadshavarens önskemål om att deras barn skall tas emot i en viss skola så långt det är möjligt utan att andra elevers berättigade krav på placering i en

skola nära hemmet åsidosätts eller att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Det finns möjlighet för en skola att enligt 4 kap. 8 § skollagen under vissa speciella förhållanden ta emot en elev även om det skulle strida mot vårdnadshavarens önskemål. Den bestämmelsen och stadgandet i 4 kap. 8 a § skollagen kan bli tillämpliga endast när fråga uppkommer om en kommun har skyldighet respektive rätt att ta emot en elev för vars grundskoleutbildning kommunen inte är skyldig att sörja enligt huvudregeln.

Såvitt framgår av utredningen kontaktade CC:s mor rektor DD vid A-skolan under våren 2000 angående en skolplacering i den skolan från och med höstterminen 2000. CC:s mor uppgav att hon och barnets far hade ”delad” (gemensam) vårdnad om CC och att CC skulle flytta till henne i Kumla. Därigenom förelåg det i och för sig skäl som motiverade att CC skulle tas emot som elev vid skolan, även om hon före skolstarten ännu inte hade folkbokförts i Kumla kommun. Som ovan har anförts rör det sig dock om ett beslut som vårdnadshavarna hade att fatta gemensamt. Några särskilda omständigheter som visar att det skulle ha varit frågan om en placering enligt 4 kap. 8 § skollagen utan en vårdnadshavares samtycke har inte framkommit.

Skolan måste känna till och kunna belägga de förhållanden som motiverar att barnet skall tas emot i skolan. Detta innebär bl.a. att en skola måste kontrollera uppgifterna i folkbokföringen om vem eller vilka som är vårdnadshavare för barnet och klarlägga vårdnadshavarens respektive vårdnadshavarnas inställning till inskrivning i viss skola. Vid mottagandet av CC vid A-skolan var det känt att föräldrarna hade gemensam vårdnad och det får förutsättas att skolan också underrättades om att AA var den andre av barnets vårdnadshavare. Skolan utgick emellertid från att föräldrarna var överens om skolbytet och vidtog inte några åtgärder för att efterhöra AA:s inställning. Inför beslutet om CC skulle skrivas in i skolan eller inte borde skolledningen ha klargjort vilken uppfattning han hade i frågan.

I sammanhanget vill jag något utveckla de skäl som ligger till grund för min åsikt att skolan, vid gemensam vårdnad, måste förvissa sig om att vårdnadshavarna är ense i frågan om inskrivning av ett barn i en viss skola.

Enligt 3 kap. 1 § skollagen har alla barn som är bosatta i landet skolplikt. Skolplikten motsvaras av en rätt till utbildning inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. För att inga skolpliktiga barn skall gå miste om denna rättighet innehåller skollagen bestämmelser i 3 kap. 13 § skollagen angående kommunens skyldighet att se till att skolpliktiga elever i dess skola får föreskriven utbildning. Enligt 3 kap. 15 § skollagen skall den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn se till att barnet fullgör sin skolplikt. Om en skolpliktig elev i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom inte fullgör sin skolgång och detta beror på att elevens vårdnadshavare inte har gjort vad på dem ankommer för att så skall ske, får styrelsen för utbildningen – enligt 3 kap. 16 § skollagen – vid vite förelägga elevens vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter. Skollagen innehåller även en bestämmelse om närvaroplikt för den enskilde eleven. Enligt 3 kap. 11 § skollagen skall varje barn som

fullgör sin skolplikt inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom eller på något annat sätt, delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om barnet inte är sjukt eller har annat giltigt skäl att utebli. Av bestämmelserna framgår att vårdnadshavaren, eleven och skolhuvudmannen har ett gemensamt ansvar för att skolplikten fullföljs. Skolförfattningarna förutsätter även ett fortgående samarbete med vårdnadshavaren angående elevens skolsituation (se t.ex. avsnitt 2.4 i 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet).

Det är mot denna bakgrund och med hänsyn till vad som tidigare anförts om tillämpningen av föräldrabalkens bestämmelser om vårdnad som det är nödvändigt att det vid inskrivning av ett barn i en viss skola blir klarlagt vem eller vilka som är barnets vårdnadshavare och, för det fall det finns två vårdnadshavare, bådas inställning i frågan.

Vad som i övrigt har anförts från AA:s sida föranleder inte någon åtgärd eller något yttrande från min sida.

Ärendet avslutas med gjorda uttalanden.